

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Rundskriv

Landets kommuner

Nr.
I-4/2011

Vår ref.
201003820

Dato
31.10.2011

Om reservasjon for leger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten

Det har oppstått spørsmål knyttet til hvilken adgang leger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten har til å reservere seg mot å utføre bestemte oppgaver av samvittighetsgrunner. Dette gjelder for eksempel å tilby prevensjon og prevensjonsveiledning, henviser til spesialisthelsetjenesten for utføring av abort, eller henviser lesbiske par til spesialisthelsetjenesten til utredning for assistert befruktning. I dette rundskrivet ønsker departementet derfor å klargjøre rettstilstanden på området.

Det må skilles mellom leger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten og helsepersonell i spesialisthelsetjenesten. Dette rundskrivet omhandler leger i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Allmennleger og fastleger tilknyttet den kommunale helse- og omsorgstjenesten har i dag ingen lov- eller forskriftsfestet *rett* til å reservere seg av samvittighetsgrunner. Dette gjelder for eksempel oppgaver knyttet til prevensjon og familieplanlegging samt henvisning til assistert befruktning eller abort.

Når det gjelder spørsmålet om en lege av samvittighetsgrunner skal ha *mulighet* til å reservere seg mot å utføre bestemte oppgaver, må man skille mellom allmennleger og fastleger. Med fastlege menes lege som har inngått avtale med en kommune om deltakelse i fastlegeordningen, jf. fastlegeforskriften § 2.

Når det gjelder fastleger, uavhengig av om de er selvstendig næringsdrivende eller ikke, er det ikke hjemmel for kommunen til å frita legen for oppgaver som er pålagt ved lov eller forskrift. Fastlegens listeansvar følger av fastlegeforskriften § 7, der det fremgår blant annet at "fastlegen skal ha ansvaret for allmennlegetilbudet til personer på sin liste innen de rammer som gjelder for fastlegeordningen i lov, forskrift og sentral

avtale". Listeansvaret omfatter også "henvisning til andre helsetjenester etter behov", jf. merknadene til forskriftsbestemmelsen. Med andre ord, er det pasientens behov for henvisning som er styrende for fastlegen. Bestemmelsen gir ikke en rett for fastlegen til å nekte eller unnlate å henvise pasienten videre av andre grunner enn at pasienten ikke har behov for en videre henvisning.

Videre er det i fastlegeforskriften § 7 ikke gitt en adgang for partene, dvs. kommunen og fastlegen, til å fravike denne bestemmelsen. Det er dermed ikke anledning for kommunen og fastlegen til - gjennom avtale - å bli enige om å innsnevre fastlegens listeansvar, herunder å avtale at fastlegen av samvittighetsgrunner ikke skal utføre visse oppgaver.

Når det gjelder leger som er ansatt i kommunen og som ikke har et listeansvar som fastlege, kan vedkommende lege på gitte vilkår gis mulighet til å reservere seg. Ifølge gjeldende helselovgivning er det kommunene som har ansvar for å sørge for at alle får det helsetilbudet de har krav på etter kommunehelsetjenesteloven¹ og pasientrettighetsloven². Et slikt "sørge-for-ansvar" er også videreført i den nye kommunale helse- og omsorgstjenesteloven som ble vedtatt av Stortinget i juni 2011.³ Begrepet "sørge-for" pålegger kommunen ansvaret for at tjenestene gjøres tilgjengelige for de som har rett til å motta tjenestene. Kommunen kan enten utføre tjenestene selv eller inngå avtale med andre private eller offentlige tjenesteytere. Dette innebærer at for leger som utfører oppgaver på vegne av kommunen og som ikke har listeansvar, *kan* kommunen velge å avtale at legen ikke skal utføre bestemte oppgaver.

Departementet understreker at dersom en fast ansatt lege uten listeansvar etter avtale med arbeidsgiver gis mulighet til å reservere seg mot å utføre konkrete oppgaver, må det være en helt klar forutsetning at overføring fra én lege til en annen ikke innebærer noen ulempe av betydning for pasienten.

Med vennlig hilsen

Kari Sønderland e.f.
ekspedisjonssjef

Anne Louise Valle
avdelingsdirektør

---

¹ Lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene.

² Lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter.

³ Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m.

Kopi:

Den norske legeforening

Helsedirektoratet

Landets fylkesmenn

Landets Helsetilsyn i fylket

Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Norges Kristelige Legeforening

Rådet for legeetikk

Statens helsetilsyn